

Акш ёзувчиси мери элис монро ижодининг хусусиятлари

Хайруллаева Нигорабегим Неъматилло кизи

Бухоро давлат университети Инглиз тилшунослиги кафедраси таянч докторанти

Аннотация: Мақолада америкалик ёзувчи Мери Элис Монронинг адабий ҳиссаси ва ютуқлари таҳлил қилинган. Элис Монро Нью-Ёрк Таймснинг дунё бўйлаб нашр этилган ҳамда энг қўп сотилган 22 та романнинг муаллифи ва иккита болалар расмли китобининг муаллифидир. Унинг “яшил” фантастикаси табиат ва инсон табиати ўртасидаги мураккаб ўхшашликларни ўрганади. Мақолада Мери Монро романларининг хронологик тартиби келтирилган. Унинг кўплаб романлари атроф-муҳит муаммоларига бағишланган. Монро шахслараро муносабатларнинг мураккабликлари ва одамзот билан табиат ўртасидаги чуқур ўрганадиган сермулоҳазали романлар ёзади.

Калит сўзлар: “яшил” фантастика, инсон табиати, “Сохилдаги уй” асарлар туплами, экологик муаммо

XX асрнинг охири XXI асрнинг бошларида Замонавий Америка адабиётига ўзининг инсон ва табиат муносабатларини бетакрор тасвирловчи романлари билан кириб келган машҳур ёзувчи Мери Элис Монро ижоди жаҳон адабиётида бекиёс ўрин эгаллаган.

Мери Элис Монронинг бадиий тўқима романлари **мавзу** юзасидан 2 гуруҳга бўлинади:

1. стэндэлон романлар
2. эко-фикшн [8]

Биринчи туркумга кирувчи романлар Мери Элис Монронинг илк ижод даврига тўғри келади. Мери Элис Крузи тахаллуси билан Монро иккита романтик фантастика романини: “Ўнгдан иккинчи юлдуз”(1999) ва “Бир ёз кечаси” (2000) нашр этади. Монронинг “Уйга узоқ йўл” (1995), “Ойнадаги қиз” (1998), “Китоб клуби” (1999) ва “Тўрт фасл” (2001) каби дастлабки фантастика асарлари шахсий муносабатларни ва ҳаётдаги қийинчиликларни енгиб бораётган иродаси кучли аёллар мавзусини қамраб олади .

Иккинчи гуруҳга кирувчи экологик мавзудаги китоблари эса Монронинг бесцеллер романнавис сифатида танилишига сабабчи булади. 1999 йилда Монронинг турмуш ўртоғи Маркус Круеси Чарлестондаги Жанубий Каролина тиббиёт университетида ишга қабул қилинди ва оила Палмс оролига кўчиб ўтди.[1] Бу вақт мобайнида Элис Монро ижоди аёлларнинг ички кечинмаларига урғу берувчи феминистик бадиий адабиётдан етук, текстурали ҳикояларга айланди. Таъкидлаш жоизки, Монронинг асарлари атроф-муҳит мавзуларига ҳам эътибор қаратди. Ижодкорнинг эволюцион ривожланишида катта воқеа юз берган ҳолда, унинг ёзган асарлари феминистик мавзуни экологик хабарлар ва метафоралар билан уйғунлаштира бошлади ва шу тариқа унинг ёзувчи ва табиатни муҳофаза қилиш бўйича ҳаётини боғлаб қўйди.[2] Жумладан, “Сохилдаги уй” (Beach House) туркумга кирувчи романлар (“Сохилдаги уй” (2002), “Сузиш сабоқлари” (2007), “Сохилдаги уй хотиралари” (2012), “Ижарадаги соҳил уй” (2017), “Соҳил уйдаги иттифоқ (2018)”, “Океан булвариди” (2020), Қайта топилган ёз”(2021)) Жанубий Каролина фантастик дебютида Монро илк бор она ва қиз муносабатларининг ҳиссий динамикасини табиат ҳимоячисининг йўқолиб кетиш хавфи остида бўлган денгиз тошбақаларини муҳофаза қилиш ҳаракатлари билан бадиий равишда уйғунлаштирган.

Монро атрофидаги ёввойи табиатнинг гўзаллиги ва мўртлигидан завқланади. Айниқса, Жанубий Каролина қирғоқлари унинг кўплаб романларининг диққат марказига айланди. Монро илмий тадқиқотлар билан шуғулланади ва табиатни муҳофаза қилиш муаммоси билан танишиш учун кўнгилли бўлиб ишлайди. Кейин у ҳайвонлар ва ёввойи табиат мутахассислари билан ишлашда олган билим ва тажрибасидан фойдаланиб, табиат ва инсон табиати ўртасидаги муҳим ўхшашликларни аниқлайдиган ажойиб ҳикоялар яратади. Боттленос делфинлари, монарх капалаклар, қирғоқ қушлари ва денгиз тошбақалари у билан ишлаган ва ўз романларига тўқилган ёввойи турлардан биридир. Қуйидаги жадвалда Мери Элис Монро асарлари қаҳрамонига айланган табиат жонзотлари ва йўқолиб кетаётган турларни ёзувчи романларининг яратилиши мобайнида Монронинг муҳофаза қилишга кўшган ҳиссаси билан алоқадорликда кўришимиз мумкин:

Экологик мавзу	Асар номи	Нашрдан чиққан йили	Изоҳ
Денгиз тошбақалари	<p>“Соҳилдаги уй”, “Сузиш сабоқлари”, “Соҳилдаги уй хотиралари”, “Ижарадаги соҳил уй”, “Соҳил уйдаги иттифок”, “Буливард океани”, Қайта топилган ёз”)</p> <p><i>Turtle Summer: A Journal for My Daughter</i>(picture-book)</p>	2002 2007	<p>Монро - фаол табиатни муҳофаза қилувчи ва Жанубий Каролина аквариум борди Лизербек Траст ва Пат Сонрой адабий маркази фахрий кенгаши, Каролина қирғоғи дўстлари ва Каролина қирғоғи маслаҳат кенгашида хизмат қилади. [8]</p> <p>Болаларга қирғоқларни кўриқлаш ҳақида ўргатган бу китоб бир қанча мукофотларга, шу жумладан 2007 йилги АСПСА Генри Берг мукофоти ва Болалар китоблари кенгаши мукофоти сазовор бўлган.</p>
Ов қушлари	“ <i>Осмон сари</i> ”	2003	Монро Жанубий Каролина штатининг Авендав шаҳридаги қушларни сақлаш марказининг йиртқич қушлар марказида кўнгилли бўлиб ишлади.
Ширин ўтлар	“ <i>Sweetgrass</i> ”	2005	Монро ўз романи учун пасттексликдаги афро-америкалик ширинликлар саватини ясайдиганларнинг хунарини ўрганди.
Яраланган сув тошбақалари	“ <i>Сузиш сабоқлари</i> ”	2007	Монро денгиз тошбақалари ҳақидаги билимларини кенгайтириб, Жанубий Каролина аквариумининг денгиз тошбақаларини реабилитация қилиш дастурида кўнгилли бўлиб ишлайди.
Қисқичбақалар	“ <i>Каролина қирғоғи узра сўнги нур</i> ”	2009	Муаллиф ўзини маҳаллий қисқичбақалар яшаш тарзини ўрганишга жалб қилди.

Капалаклар	“Капалак қизи” “Умид исмли капалак”	2011 2013	Бадий адабиёт: атроф-мухит “яшил” фантастика” номинациясида 2011 йилги Халқаро китоб мукофоти ғолиби ва Жанубий мустақил китоб сотувчилари иттифоқи (SIBA) китоб мукофоти совиндорига айланди.[4] Монронинг иккинчи болалар фотографик китоби ва унинг “Капалак қизи” учун монарх капалакларини парваришлаш тадқиқотлари натижасидир. Ўқувчиларни қизиқтириши учун Монро диалог билан бир қаторда илмий сўз бирикмаларидан ҳам фойдаланади.
Делфинлар	“Ёз қизлари”, “Ёзги шамол”, “Ёз охири”, “Локантри тўйлари”	2013	Монро Миллий, Океаник ва Атмосфера маъмуриясида ва Флорида штатидаги Сарасота шаҳридаги Моте Марине лабораториясида тадқиқот ўтказди. [9]
Қирғоқ қушлари	“Ижарадаги соҳил уй”	2017	Муаллиф Табиий ресурсларни асраш департаменти Қирғоқ қушлари бўлимида изланишлар қилиб, қушлар ҳақида ўрганди.
Денгиз тошбакалари	“Оролликлар”	2021	Монро “The Island Turtle Team” гуруҳининг йигирма йиллик ва давлат томонидан тасдиқланган кўнгиллиси бўлишидан фахрланади.

Мери Элис Монронинг китоблари дунё бўйлаб 7,5 миллиондан ортиқ нусхада нашр етилган ва у кўплаб ютуқ ва мукофотларга сазовор бўлган. Жумладан, 2008 йилда Жанубий Каролина Китоб Марказининг Ёзиш учун мукофоти, 2014 йилда Жанубий Каролинада адабий аъло даражадаги мукофот, 2015 йилда Флорида штатининг “Муаллиф” мукофоти, “RT Lifetime Achievement” мукофоти, “Яшил фантастика” халқаро китоб мукофотлари ёзувчининг бетакрор ижодига берилган муносиб баҳо десак жоиздир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Dwyer, Jim (2010). *Where the Wild Books are: A Field Guide to Ecofiction*. University of Nevada Press. p. 1 and 2
2. Edwin, Epps. *Literary South Carolina*. Spartanburg, S.C.: Hub City Writers Project, 2004. “Mary Alice Monroe.” *Contemporary Authors Online*. Detroit: Gale, ed.012
3. Khayrullayeva N.N. “The concept of “nature” in Modern American Literature”, “NamDU axborotnomasi”, scientific journal. Volume 5, Namangan-2021. p. 396-400.

4. Khayrullayeva Nigorabegim Nematillo qizi, "The Characterization of Mary Alice Monroe`s fiction", *IEJRD - International Multidisciplinary Journal*, vol. 6, no. TITFL, pp. 108-111
5. Nematillokizi, K. N., Nematillokizi, K. N., Khabibulloevna, K. S., & Salimovna, N. G. (2020). PROFESSIONAL PROFICIENCY PROGRESS IN A FOREIGN LANGUAGE ON THE EXAMPLE OF STUDENTS OF TOURISM. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 1249-1255. <http://www.jcreview.com/fulltext/197-1594654552.pdf>
6. Хайруллаева, Н. Н. (2019). О ФЕНОМЕНЕ ПАУЗЫ В СПОНТАННОЙ МОНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ГЕРМАНСКИХ ЯЗЫКАХ. *Теория и практика современной науки*, (4), 241-244. <https://elibrary.ru/item.asp?id=38198734>
7. Khayrullayeva, N. (2015). COMMUNICATIVE PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN POLITICAL DISCOURSE. *Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии*, (7), 137-141. <https://elibrary.ru/item.asp?id=23760006>
8. Расулов, З. И. (2011). Синтаксический эллипсис как проявление экономии языка): автореферат дисс.. кандидата филологических наук/Расулов Зубайдулло Изомович.- Самарканд, 2011.-27 с. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=BMFYyZIAAAAJ&citation_for_view=BMFYyZIAAAAJ:UeHWp8X0CEIC
9. Saidova, M. U. (2019). Lexical Stylistic Devices and Literary Terms of Figurative Language. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN, 2277-3878*. <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3S/C10541083S19.pdf>.
10. Saidova, Muhayyo (2021) "SEMANTIC ANALYSIS OF LITERARY TERMS BY LITERARY TYPES IN "THE CONCISE OXFORD DICTIONARY OF LITERATURE TERMS", " *Philology Matters: Vol. 2021: Iss. 1, Article 11*. DOI: 10.36078/987654486 Available at: <https://uzjournals.edu.uz/philolm/vol2021/iss1/11>
11. Расулов, З. И. (2010). Принцип контекстуального анализа эллиптических предложений (на материале английского языка). *Вестник Челябинского государственного университета*, (21), 91-94. <https://cyberleninka.ru/article/n/printsip-kontekstualnogo-analiza-ellipticheskikh-predlozheniy-na-materiale-angliyskogo-yazyka/viewer>
12. Kobilova, N. S. (2016). LITERARY INTERPRETATION OF SOCIAL PSYCHOLOGY IN THE NOVEL " MARTIN EDEN". *World science*, 4(3 (7)), 52-53. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=25619815>
13. Kobilova, N. S. (2018). BENEFITS OF USING SONGS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO YOUNG LEARNERS. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 102-107). <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=35081671>
14. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=35081671>
15. <http://www.maryalicemonroe.com/> "Mary Alice Monroe Books page". Archived from the original on 2008-08-02.
16. [https://ijiemr.org/search/all/Khayrullayeva/Mary Alice Monroe, Green Novels and Achievements](https://ijiemr.org/search/all/Khayrullayeva/Mary%20Alice%20Monroe,%20Green%20Novels%20and%20Achievements).